

ZDENĚK SRDCÁŘ VOLF

SRDCÁŘ

ZDENĚK VOLF

SRDCÁŘ

Praha 2008

SRDCÁŘ

Copyright © Zdeněk Volf, 2008

Illustrations © Jan Jemelka, 2008

Czech edition © dybbuk, 2008

ISBN 978-80-86862-64-4

I.

2003

Rozhovor s Petrem Kabešem na Dnech otevřeného dialogu, ještě před listopadem 89, vyvolaný jeho čtením — podle Petra Oslzlého prvním po letech diskriminace — ze samizdatové *Pěší věci*. Překvapivě oboustranná shoda nad Petrem Bezručem. A v paměti jeho apel: „Piš to kravám!“

Neopakovatelný první Bítov a jeho „suknice nesešívána“! Proroctví skrze metaforu! Velkorysá nabídka a šance — leč hned na hradě a zas na léta promarněná — pro české a moravské básníky (prorežimní, undergroundové i exilové) a celou posttotalitní

společnost, aby dorostli k poselství veršů vězněného Jana Zahradníčka: „Nevidíš, kdo by po tobě kamenem hodil, / kdo by tě věznil či vyslychal. A ty sám / nechováš v srdci zášť k pranikomu.“ (báseň *Návrat* ze sbírky *Dům Strach*)

Doma po čtení v Mahenově památníku. Ptám se své druhé dcery Dominiky, proč musela pořád rušit couráním na záchod. Podívala se na mě nevěřicně: „Tati, tys nepoznal, že odcházím plakat?“

Stále znovu si mě nachází báseň *Zimní úroda* od Ladislava Dvořáka. Uprostřed sbírky *Srdeň* si vynutila nezvykle dlouhý, širokodechý verš. Je to nejvzácnější báseň o manželství, jakou jsem směl číst. A přidal bych, že *Srdeň* v naší poezii stále něčím podněcuje, byť skrytě. Dvořákův „dech“ vděčně ocení (jako přátelství) zejména ten, kdo se pomalu ale jistě dostává na rozcestí svých autorských i lidských snah, na dno učednictví. A vzpomínkový blok v *Revolver Revue* (č. 41/1999), věnovaný básníkovu životu a dílu (strhující příklad), svědčí o tom, že autorovi může sloužit ke cti i „špatná kritika“. A že může dopomoci k odhalení silných, i když skrytých stránek verše.

Není malých prsů, jsou jen více ven či dovnitř. A půl života trvá, než se vymaníme z vlivu vnějších či vnitř-

ních médií. Protože není malých prsů — pouze velikost — skrytá v naší lásce.

Pokaždé mrazení v zádech, když se mi na záhonech v zahradě při pletí připomene, že Karel Čapek si po dopísání knížky *Zahradníkův rok* najal zahradníka. A co teprve když je nám dáno vyzpívat vztah k vlastní ženě? Anebo, pro smilování Boží, koho nakonec najmout za sebe po „oběti písni“?

V jedné místnosti soustředěno vše. Jak ve verši. A náhle si na výstavě Návrat Anny Pammrové — naproti Porta coeli v Předklášteří u Tišnova — vybavuji, znovu nepřipravený a sám, kde jsem začínal. A co se za socialismu skrývalo pod všezahrnujícím názvem jóga. Tedy nejen cvičení ásan, ale také buddhismus, makrobiotika či meditační soustředění ve Zlatých Horách pod vedením dr. Bohumila Housera, léčitele, autora haiku a následovatele duchovní linie svámího Sivanandy. A pozvolné a stále větší odcizování, jako u Anny, i od blízkých. Od „dědictví otců... a viny“, v nichž má vnitřní lidská zraněnost dlouhé neléčené kořeny:

„Ó, jak se jen odtrhnout od tohoto světa! — Styk s tímto hnojem a potem páchnoucím okolím, s těžkými věcmi, bezduchými osobami zatopenými v nízké žádosti ještě nižších a těžších věcí stává se mi každým dnem nesnesitelnější.“

Ale právě kvůli tomuto hnoji Pán chlévem přišel. A jen „dějiny mé duše“ vědí, čeho všeho jsem se musel nakonec vzdát, abych opustil své „očišťování“, otevřel se karmě tohoto světa a zažil vděčnost až z dělohy. Odcházím v hluboké úctě, ale přesto — i ve shodě s jejím dopisovým přítelem Jánem Maliarikem — by mi její pokora byla odevzdanější, kdyby udržela manželství. A její samota prostší, následováníhodnější, kdyby nevyvolávala zemřelou dceru „z velikých dalek u spiritistického stolečku“.

Dvě postavy, které ovlivnily a pořád dost ovlivňují „vnitřní“ dění na Moravě, dva — vedle jiných — velcí pokračovatelé Florianova Dobrého díla, Jiří Kuběna a Ludvík Kolek.

Zatímco dílo Jiřího Kuběny se nám — i za bohatého a snad bezelstného přispívání svého autora — stále zřetelněji ukazuje, Ludvík Kolek, výtvarník a architekt, proslavený především kaplí v Senetářově, kde došlo k jeho spolupráci s Mikulášem Medkem, na vynoření teprve čeká. Neboť vliv má především ten, kdo ovlivní nejen naši mysl či srdce, ale kdo pohne naší vůlí. A zástup těch, kteří skrze naprosto nebestředného Ludvíka Kolka, zakladatele komunity Emmanuel, uspořádali a prohloubili, dnes i v letech ještě tajné charismatické Obnovy (jež v sobě nese vnitřní řád uměleckého díla), svůj křestní vztah k Bohu, zachovali manželství, obnovili vztah k rodičům, vzdali se okultismu či nevstoupili do komunistické strany, je nesčetný. A pro člověka,

který je v Kolkově terminologii „postižen kumštem“, čestný osobní příklad, že je lidsky možné i takovýto dar přinést jako Abrahám Izáka.

„Bratře, nemůžeš udělat nic, co by způsobilo, že bych tě přestal milovat,“ říká Dostojevskij. Jsou situace, které se třeba v komunitě či v manželství dají překonat pouze vleče, před svatostánkem. A zrovna krize v České televizi opět ukazuje, jak jen myšlení, stanoviska či postoje... k překonání nestačí. Člověku, a nejen v ústraní, je úzko, co se zase vynoří. A vynoří se: „Krizy jsou vždy znamením růstu,“ prorocky provokuje otec Evelyn. Leda že by... jak mi kdysi přála moje žena: „Tak ti přeji hodně toho růstu a minimum krizí.“ Jsme přece vázáni, nejen v křesťanské revue (viz rozkol v redakční radě Proglasu), odpuštěním už před západem slunce a láskou i modlitbou za nepřátele.

Bez exorcistů — jak bez zubů — usmívá se dnes „církev Vlkova“. Navenek se sice vše pomalu ale jistě osvozuje (cestování, cenzura, vyznání, menšiny), kdo však byl postaven do těžké a v době milénia i opuštěné duchovní služby (k níž ostatně církvi není třeba nic vracet), chvěje se vnitřně, jak jeho křestní národ okultně podvazuje — pomalu a stejně jistě — kdejaká kartárka či astrolog.

Občas překvapivě probleskne zkušenost, že poezie či její čtení může být pokušením. Zažil to například básník a budoucí kněz Jiří Vícha (Box č. 3/ 1993). Nebo Jan Čep v *Sestře úzkosti* popisuje léta, kdy se psaním od Boha spíše vzdaloval. Ale přesto! Nakonec i modlitba, zejména časem, na sebe začíná nevyhnutelně nabírat naše nejruznější stereotypy či přání. Poezie však — přes všechny své sebestřednosti — jako by měla moc neustále naši nejintimnější sféru oživovat. A není zřejmě věrohodnějšího svědectví o subjektivním stavu nitra člověka a potažmo i lidstva, protože bez vnitřní pravdy prostě nevzniká. Něco o tom věděl i Leonard Cohen: „Básník mi vrátil duši, / kterou jsem ztratil při modlitbách.“ (báseň Na řadě, *Výbor z poezie*, přeložil Pavel Šrut)

V člověku zatčeném čtením zatrne, uvědomí-li si, že i v tak nadějném slově, jako je potkání, už na něj číhá pokání... A až po rocích samoty náhle zapěje v rajských jazycích, když na dně své hříšné mateřštiny nakonec objeví, že tvář Boží — hledat — předpokládá — dát — se.

„Jednou tě najdu stočenou v oušku / podruhé zmenšenou na šlapkách“, vyznával jsem se veršem své ženě... V časopisech zbývá připojit k běžně uváděné délce přirození již jen hloubku pochvy. Největší tajemství milování je však v modlitbě, v odevzdání i odříkání. Ale

snad přece jen ke *Kámasútře* a k *Umění milovat* i „další“ kultura něco praktického přidala. Plánované rodičovství je výborná věc, a nejen k tomu plánování, jak mě usvědčují již čtyři dcery. Je dobré znát klima „svého“ klína, jelikož jednou za měsíc se dá s ženou opravdu těžko vyjít a je třeba ji obzvláště hýčkat. Když přijde den ovulace...

„Skácel bral na sebe každou básni obrovskou tíhu,“ přesně interpretuje Zdeněk Kožmín. Proto nám četba jeho veršů poskytuje útěchu i dnes. A s modlitbou je to podobné. Je hezké, když ji někomu slíbíme, ale skutečně pomáhat začne, až při ní pocítíme tíhu. Smrtelný zápas byl často zachycován štětcem i perem... Mysterium smrti dnes chceme osvobodit — injekcí. Zákonem, jenž padá na všechny. Přesto znám osobně paní, která se čas od času vzbudí — jako k básni — a hodinu dvě se přimlouvá, tlačena u postele k zemi. A teprve přes den se „inspirací“ dozvídá, kdo z nás zápasil.

A myslím, že na „poezii po Osvětimi“ jaksi mimochodem, ale o to důrazněji odpovídá žena, která do předčasných milostí odešla zrovna z tohoto tábora — blahoslavená Edita Steinová, bosá karmelitka, žačka Edmunda Husserla. Ve spisu *Věda kříže* bytostně rozebírá *Básně* sv. Jana od Kříže, jehož „mystické spisy jsou pouze dodatečná vysvětlení bezprostředního básnického výrazu“. Poezie se prostě s člověkem, s každým člověkem

rodí jako se stvořením: „Myšlenky srdce, to je prapůvodní život duše v jejím základním bytí, v hloubce, která je mimo jakékoliv dělení...“ *Věda kříže* je duchovní text, před nímž — na rozdíl od vtahující ezoterické literatury — musíme o vstup, jako často před slovy *Písma*, doslova prosit. A pořád nás, i potom, ponechává až příliš mimo tah — ve svobodě.

Podle mne nejsme nikdy dost připraveni na lásku. Na apokalypsu skrze lásku. Roztavení. Ten, kdo se někdy k Bohu — a nejen *Písma* — být na vteřinku přiblížil, ví, očekává a dohledává si v prorocích, že to bude něco velmi krásného — jako šťastné dětství, doživotní přátelství. Jako nejkrásnější verš — či sperma — z *Písně písní*: „Já jsem svého milého a můj milý je můj,“ neusazeněji vůči jazyku kupodivu v ekumenickém překladu (Pís 6,3a).

Učili jsme se, jak mistr Jan Hus kázal či bránil pravdu, ale nemohli jsme tomu tenkrát osobně, a tedy ani dějinně rozumět. Natož bez Krista vůbec pochopit třeba naše náboženské války, velikost Komenského, baroka či Jakuba Demla. Naši otcové, a celá avantgarda, byli po válce v odporu vůči víře, jenomže — pořád to měli jaksi v sobě. My jsme však už vyrůstali naprosto bez kořenů. A nic nám neříkala touha po zboží či cestách na Západ, ani cenzura či nesvoboda v otázkách pro nás natolik subtilních, jako je víra. I potřebovali bychom

možná tak o rok prodloužit totalitu, abychom přešli od pasivního odporu k aktivnějšímu. Bylo to všechno, vzpomínám si, niterně velmi depresivní. Schůdnější cestou z tehdejšího ateismu se nám zdála trpěná jóga, ale její — v řadě oblastí velmi komplexní — duch, jak jsme po počáteční „globalizující“ euforii na sobě zakusili, nevyprazdňoval k naplnění a stále více nás s léty odcizoval kulturní kolébce, a především „daru dědičného hříchu“. Ocitli jsme se ve vyhrocené existenciální situaci — buď, nebo. Buď „ztratíme svůj život“, nebo „nalezneme“, ale „v sebevraždě z lásky“, jak spirituálně vytyčuje básník Jan Kameník. A ještě dlouho jsme stáli mezi klečícími při obřadech. A byla to naše Wolkerova „těžká hodina“: naopak, i přes estetickou hráz — Berlínskou zeď našich milovaných básníků — vyslovit, ač vskrytu, či později uvést do básně slovo Bůh. Ale i po zboření! Ačkoliv jsme již dávno spadli do období afektivní modlitby čili líbánek, kdy už není možné „svého“ Boha — jako třeba milovanou ženu — neoslavovat či neoslovovat jménem...

„Já jsem se zázraky pracovala tak, že jsem je vysvětlovala na lidský způsob.“ Lenka Procházková (Salon č. 213/2001). Nic proti licenci autorky apokryfního románu *Beránek*, jenomže nedopouští se vlastně — ač s dobrým úmyslem vysvětlit Ješuoovo uzdravování léčitelsky — zrady na zázraku? O to zrádněji, že se lidé, skrze něj — i dnes (E. Tardif: *Ježíš mě učinil svým svědkem*, Portál 1993; M. Marsch: *Uzdravení skrze víru*,

Portál 1995) — přichází tento nádherný Boží dar do naší lidsky neřešitelné situace, od takových vysvětlení naprosto distancují, aby zázrak zachovali k větší slávě i nepochopitelnosti Boží a nezastínili — znamení?

Píše mi táta po přečtení *Mobyly*, že nejstarší nevlastní sestra Jakuba Demla byla sestřenicí jeho babičky. A tak zase, ale už nějak jinak, vzpomínám na své mnohaměsíční prázdninové týdny, trávené při pasení koz u babičky v Osové Bitýšce, kde se — jak vidno — i pod skrytým požehnáním již umírajícího kněze a básníka rodil můj pocitový svět. A měl bych zase někdy navštívit v Tasově Toníka Vrbu. Ale jak vysvětlit či omluvit ty roky, v nichž jsem nepřicházel — k vile a hrobu? Jak „rozhřešit“ složitý vztah k „básníkovi“ v sobě?

Zděšen tím tlustým Hostem, tak neskrývaně nabízeným před převratem v hotelu Slovan, v paměti chyby a zatýkání z otcových knížek o odboji na Valašsku... A stále kdesi ve mně ty „spravedlivé“ nároky na život zakázaných autorů, jež mě už léta udržují v ústraní, ač graf srdce — dávno podobný věžím Petrova.

Protiklad žena—muž, noc—den, list—kořen... všemu se dá nakonec porozumět, a když budeš dodržovat makrobiotický talíř, ozdravíš sebe, rodinu, zemi. A ono to

doopravdy funguje, mizí akné, pocení nohou, hojí se dokonce i zubní kazy... Takže už chápeš, jak je ta příroda stvořena! Jenomže ne všem je to časem po chuti, ne všichni se chtějí svobodně přeprogramovat. Nakonec sám si vaříš, sám už dávno po obědě poctivě přezvykujes. A dáš-li si někdy více broskví či zákusek, abys neurazil při oslavě — jsi „jin“ a máš hned rýmu či zalenění. Zhřešíš-li po mnoha měsících kouskem masa u rodičů — jsi „jang“ a zdají se ti divoké sny. „Ne vy jste si vyvolili mne, ale já jsem si vyvolil vás“ — na tuto evangelijní výměnu „láskovou“ neslyšíš pro svoji látkovou. Občas tě začíná něco svědit, začneš tedy „recepty“ dodržovat ještě poctivěji a nekompromisněji, odhodláš se i k delšímu půstu, nakonec však si mažeš celé tělo, již k nevydržení svědící, hormonálními mastmi, zařazuješ dokonce i maso a začínáš zase jíst, co ti podávají, a s druhými... A přijímáš je opět nejen takové, jakými se teprve stanou. A pozvolna se otevíráš té Lásce, která nevede pouze čakrami. Lásce probodávající tvou pýchu, jež mimoděk i uzdravuje.

„Dokud jsem sám, mohu si myslet, že miluji všechny lidi stejnou láskou.“ — „Život ve společenství vyvolává bolestná odhalení mých hranic a slabostí, rozporů v mém bytí.“ — Velmi blízké, teplé a k růstu jsou mi po letech individualismu myšlenky-činy spoluzakladatele společenství Archa, sloužícího i duševně postiženým lidem, Kanadana Jeana Vaniera: „Musejí pociťt, že se o své slabosti mohou dělit s ostatními a že

se přitom nemusejí obávat odmítnutí a zapuzení.“ A je dobře, že jsem se této možnosti přece jen otevřel.

Znovu a znovu, tváří v tvář „holocaustu skotu“, čtu po sobě své básně kravám... zda jejich verše vydrží žár z hořících svalů a kostí. A vedle antologií milostné a spirituální poezie (*Breviř lásky*, *Krajiny milosti*) mi na jednu — z tolika překrásné poezie o koních, kravách, prasatech, psech, kočkách či mouchách (Deml, Reynek, Čarek, Cassius, Dvořák, Skácel, Odehnal, Nezdařil, Pospíšil, Fousková, Zogata) — chybí bestiář.

II.

2004

Zjišťuji, že se mi verš zkracuje. A marně se tomu bráním. Kolika materiálu, často většího než na dlouhou báseň, třeba se vzdát — pro perlu, která již v slovech prosvítá. Krátká báseň, kterou jsem dosud nebral vážně, je vlastně dlouhá báseň psaná dovnitř? A netušil jsem (teď nic proti „sbírkařům“), že dobré haiku — dle šťastné Límanovy japonské antologie *Pár much a já* — přichází na druhé straně světa tak jednou do roka.

„Rosteš,“ těšíme s ženou dcery, příběhnou-li se přitisknout se svými věčnými bolestmi kolen či bříšek.

A píchá-li pak někde v zádech či na prsou na oplátku nás, povzbuzování jsme slovy: „Stárneš.“

První vlas ti šediví... Ta žena, kterou jsem tenkrát po příjezdu z internátu zahlédl v obýváku mezi fíkusem a vypnutou televizí, bylas už ty? Anebo se jí dnes velmi podobáš.

Nelze se divit, že Sváta Karásek, zpívající kazatel a bývalý student střední zemědělsko-technické školy, který si s láskou pohrává s jazykem (ubohost = u Boha), dává ve výborné knize rozhovorů *Víno tvé výborné* přednost slovu věřící před slovem náboženský. Ale nějak se s tím nemůžu smířit. Zkousím hledat analogii mezi tradičním selským výrazem pro březí krávu: stelná z telátka, a výrazem zbožný: březí z Boha.

Někde byly mé malé dcery — pravda, přiznávám kajícně, při obřadu i velmi rozpustilé — hodny rozvázat faráři tkaničky. Jinde však, zejména zdejším milým farníkům, bývají trnem nejen v očích, ale i k propíchnutí duší... našich kol, s důvěrou opřených o chrám zasvěcený — Panně Marii v trní.

Proč není pyj ve vyjmenovaných slovech? A jak předat dcerám, že nakonec každý výraz má své určení? Že